

Rozhovor

Pedagog P1

Otázka č. 1: Proč učíte ve vyloučené lokalitě?

P1: No já jsem vlastně ve vyloučené lokalitě náhodou, protože když jsem byla ve 4. ročníku na vysoké, tak jsem sháněla nějaké zaměstnání, které bych stíhala i při škole a zrovna shodou okolností dávali nebo nabízeli volné místo v přípravce. Takže já jsem si říkala, že je to takový super start, že to není taková zodpovědnost, jako učit třídu takže jsem to vzala s tím, že to bude na takovou přechodnou dobu, a že to bude na tu dobu, než dostuduji, ale nějakým způsobem, mě to tam začalo bavit a už jsem mi od tamtud' nechtělo, takže jsem tam zůstala na dále.

V: Takže ty vůbec nemáš praxi, na jiné škole?

P1: Zatím ne, já jsem v podstatě na jiných školách byla, ale jenom na praxích jenom na násleších a jenom zkusit si učitele, nikdy jsem neučila nebo nebyla zaměstnaná jinde.

V: No a proč tady setrváváš na této škole ve vyloučené lokalitě? A proč nejdeš učit na třeba na školu do města?

P1: Protože mě na týdle škole začalo strašně bavit a mám pocit, že těm dětem můžu dát něco mnohem více tu, a že můžu jim předat úplně něco jiného než na klasický škole, já mám pocit, že ty děti mají často strašný dětství, a že mají zázemí doma. Že ode mě berou všechno strašně vděkem a aspoň na to prvním stupni mám možnost předat jim něco, co neznají z domova a je to pro mě možná, možná důležitější, než samotný vědomosti v tý škole, který bych je učila normálně. A taky mám srovnání s jinýma škola s těma, co jsou ve městě normálně, kde většina bílých dětí. Mám pocit, že tady mám mnohem volnější ruce, že prostě nemáme vedení, který by nade mnou stálo a diktovalo mi, jaký metody mám používat, co mám učit, jak to mám učit, a že si v podstatě všechno plánuji sama. Můžu to dělat podle svého. Což je pro mě hrozně důležité, mnohem více mě to baví.

V: Takže se tady spojilo teda jako pomoc romským dětem, plus teda dobrý kolektiv a dobré vedení školy?

P1: Musím říct, že vedení pro mě i ten kolektiv je strašně rozhodující, že já opravdu jsem nastupovala do té školy s tím, že to bude na dobu přechodnou, než dostuduji, a že půjdu

někam na klasickou školu do města nebo na nějakou alternativní školu, ale to vedení, ten kolektiv tady byl tak příjemný a tak na pomoc, že mě to jako strašně chytlo a nechtěla jsem od tamtudy odcházet. To vedení za námi strašně stojí a pomáhá nám. Je si vědomo toho, že to máme těžký s těma dětmi a s těma rodičem. Stojí za námi a nějakým způsobem asi nehází klacky pod nohy, což podle mě strašně důležité.

Každopádně na té škole jsem nezůstala jenom kvůli tomu, že chci být jenom učitelka a samozřejmě mě baví být učitelkou od malička, jsem byla vedená k tomu, abych nějakým způsobem neměla předsudky vůči druhým lidem kvůli barvě pleti a hrozně mě mrzelo, že lidi jsou strašně zlý na sebe, a že opravdu v tom Ústí nad Labem, kam jsem se přistěhovala, je strašně moc rasismu a lidi jsou nenávislný a ačkoliv mě to nenapadlo. Nebylo to prvoplánové tak tím, že jsem nastoupila, na tu školu mi došlo, že můžu nějakým způsobem v tomhle směru dál bojovat proti tomu rasismu a něco udělat něco dělat něco věřím, a něco co si myslím, že má smysl. Ještě víc to bylo umocněno, že jsem nastoupila do přípravného ročníku, kde jsem viděla strašně moc dětí z nejrůznější prostředí a špatného zázemí domácího, děti který byly bez hygienických návyků. Byly třeba špinavý, byly, prostě neuměly pořádně mluvit neuměli pořádně základní věci, který jsou potřeba do školy. Mě došlo, že já jim to prostě můžu dát, a že na téhle školy, to nebude jenom o vzdělávání a o té výchově a nějakým předávání dalších zkušeností a zážitků a schopností které doma nezískají, neříkám, že všichni, ale valná většina z nich.

V: A ty jsi tedy z Poděbrad, a v těch Poděbradech, je v Poděbradech takováhle škola? Setkala, jsi tam s tím?

P1: Ne, v Poděbradech právě vůbec tam jakoby není vůbec. Problematika nějaká romská tam vlastně jako .... Tam, jako Romové jsou, ale jsou tak začleněný do té společnosti, že jako vůbec do té doby nesetkala s takovým probléme a s vyloučenou lokalitou. Setkala jsem se s tím až tady, v Ústí nad Labem.

Otázka č. 2 : Čím je specifická práce učitele ve vyloučené lokalitě?

P1: Určitě specifická je tím, že děti, které tam chodí, mají strašně nízkou motivaci k tomu chodit do školy a vzdělávat se stejně tak jako ty rodiče, že by to k něčemu bylo. Je to specifické tím, že rodiče jsou strašně málo inteligentní a musíme strašně dobře volit slova, která použijeme, když s nima chceme mluvit, abychom je náhodou nenaštvali a aniž bychom

o tom věděli. Určitě je specifická je tím prostředím samotným, protože, přicházíte do školy a procházíte podstatě stavenišťem rozbouranými ulicemi plnými smetí, bordelu a mezitím chodí špinavé děti. Už samo to osobě strašně působí na psychiku člověka.

Určitě tam je zajímavé, že pracujeme a spolupracujeme s romskými asistenty, kteří mají často jiné názory než my, je strašně těžké nějakým způsobem spolupracovat s člověkem, který má jiný pohled na svět a na výchovu a vzdělávání dětí než vy a často tam dochází ke nějakým, třeba vyhoceným situacím, sporům, neporozuměním. Myslím si, že prostě celá práce v té vyloučené lokalitě je úplně odlišná od práce na normální škole, přesto že jsem to nezažila a nebyla jsem zaměstnaná na normální škole. Tak mám srovnání spoustu kamarádek a vím, že i v tom plánování té výuky a v každodenním životě na té škole, je to prostě úplně jiné.

Začíná to už jenom tím, jaké máme nároky na ty děti, tady prostě musí ten člověk, ty své nároky na ty děti musí snížit úplně na minimum, aby dokázal mít radost, aspoň z malých úspěchů a pokroků, což na normální škole samozřejmě má učitel ty nároky mnohem vyšší a předpokládá, že to dítě to prostě zvládne. A pokud ne, tak mu pomůže rodič, což na téhle škole se vůbec na to nedá spoléhat a nedá se počítat s pomocí od toho rodiče. Tady opravdu ten učitel co nezvládne ve škole s tím dítětem ten sám tak to dítě doma už nedožene a ten pokrok tam nebude vidět. Nevím, teď mě nenapadá co ještě.....

Další věc je to, že ty děti chodí do školy bez pomůcek nepřipravený a často nemají úplně základní návyky, takže učitel nejen, že musí předávat nějaké vědomosti, ale také musí ze začátku, musí předat nějaké chování a pravidla. V podstatě učí ty děti to, s čím děti na jinou školu chodí už z domova. To znamená, první třídy musí naučit nějaký základním sebeobsluze, hygieně určitě a v podstatě krom toho, že to učí tak skoro každý z nás ještě ve svém volném čase shání, kde by se dalo sehnat něco pro ty děti zadarmo něco, co bychom mohli dát, ať už je to oblečení, ať už jsou to pomůcky do školy, hračky k Vánocům a další věci.

S tím souvisí to, že máme mnohem více povinností, které si třeba učitelé na klasické škole neumí představit, že po vyučování počítáme neustále absenci dětí. Píšeme různé hlášení dětí pro policii pro Ospos. Musíme sledovat různě, jako spolupracují rodiče, jak jsou děti nachystaný, jestli jsou čistý, jestli mají pomůcky v pořádku. To všechno to sepisovat a hlásit, což na normálních školách není nebo aspoň v takové míře, no v neposlední řadě, by se ten učitel, na téhle škole se musí smířit s tím, nebo smířit, musí být připravený na to, že děti

nejsou zvyklí vnímat jako přirozenou autoritu staršího, zkušenějšího učitele rodiče. Nejsou zvyklí dodržovat nějaká pravidla, nemají věčnou hranice a mantinely všechno je musí nastavit a naučit učitel.

Musí si často najít jiný způsob a jinou cestu k nim než zvýšeným hlasem nebo vynadáním, protože ty děti na to často vůbec nereagují.

V. Nereagují na křik?

P1: Ne vůbec, prostě jsou na ně úplně imunní a jsou na ně zvyklí na ně z domova a jsou zvyklí nejenom na to že na někdo křičí, a jsou často zvyklí na ně křičet zpátky, na toho staršího. V podstatě to v nich vyvolá další agresi, kterou často ten učitel nepočítá a akorát se stane nepříjemná situace úplně zbytečně, takže to je další věc, která asi jinak než na jiné škole.

Otázka č. 3: Co je podle vás při práci s romskými žáky důležité, co se vám osvědčilo, co naopak nefunguje a proč?

P1: Tak jak už jsem říkala určitě je důležité na ty děti nepoužívat klasický poučky, který prostě se učíme na vysoké škole a určitě na ně nefungují ty tradiční metody a klasický postupy.

Určitě na ně nemůžeme křičet, nadávat, protože na to jsou neskutečně zvyklí. Absolutně na to nereagují, je strašně důležité dávat jim najevo nějakou lásku, pochopení. Dávat jim důvěru protože z domova na to nejsou zvyklí. Strašně mi funguje to dítě pochválit, protože jí skoro vůbec neslyší, protože na ní vůbec zvyklí a to kolik je překvapí a tolik chtějí slyšet tu pochvalu.

Zrovna že opravdu fungují a snaží se díky tomu. Je asi hrozně důležité nastavit si těmi dětmi úplně jiný hodnotový systém než klasický známky, než nějaké tresty, co se týče poznámek do žákovských a výchovných opatření, protože na to taky neslyší a nefungují, protože pokud to nezajímá jejich rodiče tak v podstatě ty děti to taky nezajímá, že dostanou nějaký písemný trest do žákovský knížky. Takže nastavit si samy v té třídě nějaký systém, podle kterého ty děti budou odměňovaný a trestaný.

Mě osobně hrozně funguje, rozdávat ve třídě třeba mít zavedený nějaký občůdek to nějaký sbírání bodů, nebo nějaký kartičky a ty jim zase za trest odebírat a prostě tímhle způsobem

je motivovat, protože pouhé známky ty děti vůbec nezajímají a nic pro ně nezajímavý, je to pro něco napsaný v žákovský, kterou stejně doma nikdy neukážou, protože rodičům je úplně ukradená ve většině případů takže nějakým způsobem nastavit si nějaké hranice svoje pravidla třídní svoje cíle pro to dítě a dávat mu najevo když se mu to daří a chválit ho podporovat ho v tom.

Další věc ta je že u těchto dětí musíme straně dopředu myslet nad tím, co budeme učit a jak to vyjádřit jak formulovat nějaké věci, o čem se s dětmi bavit a o čem ne, protože musíme předpokládat, že spousta těch dětí má strašně špatné zázemí a spousta z nich má velmi složité a komplikování vztahy. Nehledě na to že spousta dětí nemá úplně funkční a klasický model rodiny.

U hodně dětí se stává, že je vychovávají prarodiče, starší sourozenci nebo nějaké děti strýcové a to z často i z důvodu, že jejich rodiče jsou trestně stíhaní, jsou ve vazbě nebo mají nějaký problém s drogami nebo podobně. Veškerá témata, které se týkají rodiny, jsou pro tyhle děti bolestivá nebo nepříjemná nebo se bojí, že se v nich ztrapní. Mě se dokonce stalo, že jsem měla ve třídě chlapce, který měl 12 sourozenců, a když jsme kreslili rodokmen, byl strašně špatný, že nemohl si vzpomenout na jména všech sourozenců a nedokázal si vybavit, jak se který z nich jmenuje. O to hůř když jsem se ho ptala, kolik kterému je, tak už vůbec netušil. Taký se mi stala, že jsem měla holčičku, kterou vychovávali prarodiče, a ona byla z toho strašně smutná, protože věděla, že její maminka žije a nikdy jí nepotkala. Vyprávěla mi o tom, že jí jako malinkou nechala někde na hotelu pohozenou. Prostě a pohozenou na posteli, protože na ní zapomněla nebo prostě nechtěla se o ní starat.

Ty děti přesto, že máme pocit často, že si to neuvědomují, oni to vnímají a jsou tím podle mě poznamenaný. Stejně jako jakýkoliv jiné dítě, přesto že jsou na to zvyklí ze svého okolí a musí to být pro ně hrozně složité. Když jsou tyhle témata probírané ve škole, tak je to pro ně strašně nepříjemné a často se stydí odpovědět nebo říct před ostatními, co se doma teda děje nebo jak to tam mají. Mám ve třídě konkrétně žáka, který měl ještě v loni tatínka ve vazbě. Letos už je to i maminka, a v podstatě jsme se o tom dozvěděli, až po půl roce ve třídě, protože se nám to styděl říci. Nikdo, jsem na něm nic, nepoznali. Což si myslím, že bychom měli a to mi jako učitele musím strašně předpokládat a musíme s tím, počítat do předu a musíme to předvídat, aby být na to připravený.

V: Takže co se Vám osvědčilo?

P1: Takže hodně ty děti chválit, dávat jim důvěru nechat je dokázat mi že to dokážou, že k něčemu jsou, že zvládnou některé věci samy. Určitě je nesoudit za to, jak to vypadá u nich doma nějakým způsobem jim nedávat najevo ty odlišnosti nenadávat jim za to, že nemají úplně všechno v pořádku, nahlíží na to jinak na tu hygienu a vést je k tomu, aby jí dodržovala, aby ta základní pravidla vnímali, chápali a dodržovala. Určitě jim za to nenadávat, nesoudit je, protože to mají doma jinak nastavené a nerozumí tomu, co po nich vlastně chceme. Určitě se mi osvědčilo, ty děti předvídat, to co vlastně můžu očekávat a přemýšlet o tématech, které budu učit, abych se nedotkla právě něčeho citlivé. A určitě si o každém dítěti zjistit to jeho zázemí, a abych věděla prostě, s čím pracuji a co mohu vědět, co nejvíc toho o tom. Jak to u něj doma vypadá, jak to u nich funguje, kolik má sourozenců, abych prostě věděla, co vlastně s čím můžu pracovat, s čím můžu počítat a co bych měla předpokládat, abych se právě vyhnula nějakým tématu, které pro ně můžou být nepříjemné, trapné nebo bolestivé. Myslím si, že určitě by, co bych rozhodně nedělala takový to nadávání, že nemá v pořádku oblečení, protože ty děti si to dopředu neuvědomí, tak třeba se cítí strašně trapně a zrovna. V téhle komunitě strašně řeší majetek jedny rodiny vedle druhé a oblečení a podobně. Pokud nějakým způsobem poukážu na to, že to dítě je chudší, a že nemá ta jeho rodina dostatek financí a tak, ty jeho spolužáci ho začnou nějakým způsobem vnímat jako nižší vrstvu. Okamžitě začnou mezi sebou řešit to materiálně přesto, že je to úplně paradoxní. Tak ty děti, tak ty jejich rodiny v téhle lokalitě strašně řeší a strašně se tím odsuzují a vrství na jednotlivé skupiny, takže to je další věc.

V: Co nefunguje a proč to nefunguje?

P1: Na téhle škole vůbec nefunguju klasická motivace jako na klasické škole, pro klasické děti, na které jsme zvyklí tady. Vůbec člověk nemůže používat takový ty věty typu, uč se, aby ses dostal na dobrou školu, nebo abys měl dobré vzdělání, děláš to pro sebe, uč se, abys měl dobré zaměstnání, budeš se mít dobře. Ty děti jsou si moc dobře vědomi toho, za prvé to tak není, nebo protože to doma vidí úplně jinak. Za druhé pro ně to vzdělání vůbec nic neznamená. Prostě vidí, že pro rodiče to nic neznamená, pro jejich známé to nic neznamená, neznají nikoho kdo, by se vlastně učil rád, a kdo by měl pocit, že ty vědomosti něco znamenají a jsou důležité. Takže k tomhle nejsou vůbec vedení a nemají žádnou tendenci do té školy chodit a rozhodně nemají vidinu toho, že by chodili někam do školy dál.

Často se stává, že i rodina se posmívá tomu členovi, že nastoupí někam na školu po základce. V podstatě mu dávají najevo, že to byla největší blbost, protože oni můžou dlouho spát, nic nemusí, Nemají žádné povinnosti a mají peníze. Pokud jde někdo studovat po základní škole, nejen že nemá žádné peníze a ještě musí studovat, plnit nějaké povinnosti, někam dojíždět, někam chodit. Ta rodina na něj nahlíží na pitomce, co si ztěžuje život a nevidí v tom žádný smysl.

Rozhodně tam nefunguje ta klasická motivace a musíme vymyslet jinou. Musíme vymyslet něco jiného, co je zaujme, co je nadchne, co je zabaví a co teda upoutá tu jejich pozornost. Rozhodně to není to slibování tu jejich budoucnosti. Oni v podstatě na tu budoucnost nenahlíží stejně jako my. My jsme se s kolegyněmi často bavili, že máme v podstatě, máme podobně nastavený ten hodnotový systém tak, že očekáváme, že prostě naše děti, nebo by, jsme to tak měli nastavený. Budeme studovat, potom si najdeme nějakou vysněnou práci, partnera, rodinu a tak dále. Ale tyhle děti to mají úplně jinak nastavený a podstatě ta komunita předpokládá, že základní škole je takový nutný zlo a pak ihned prostě se snaží pokračovat v tom předávání toho genu. Prostě dělat si svojí rodinu a žít dál, ale v podstatě to studium a ta práce tam prostě v tom žádný cíl nevidí. Takže to je hrozně složité, takže určitě nefunguje motivovat ty děti k nějakému vzdělání a k nějaké vysněnému povolání ta budoucnost je u nich úplně jinde.

Otázka č. 4: Jak podle vaší zkušenosti pokrčuje vzdělání romských žáků na druhém stupni?

P1: No podle mě nastává hrozný zlom, že v tom o čem jsem několikrát mluvila, ty děti na prvním stupni fungují jenom díky tomu, že mají nějaký bližší vztah k tomu svému třídnímu učiteli, který s nimi je celý nebo téměř celý den v té třídě. Mají spolu nastavená nějaká pravidla nějaké hodnoty nějaký způsob komunikace a to všechno nějakým způsobem se rozbíjí tím, že přijdou na 2. stupeň, kde najednou nemají každý den podobný rozvrh, ale mění se to, mění se jim učitelé, nemají jednoho stálého a ty učitele na ně mají strašně málo času a mají strašně málo času i na to, vytvořit si s nimi nějaký vztah.

Bohužel teda na naší škole musím říct, že mám pocit, že i ty učitele mají strašně málo nebo nízkou chuť k tomu, vůbec nějaký vztah k těm žákům hledat. Často to jsou učitelé, už jsou to učitelé, kteří učí dlouho a podle mě ztratili vůbec jako chuť a ten den si něco zlepšit nebo změnit a nějakým způsobem rezignovali a často nechávají ty žáky v tom, že je to nezajímá,

nebaví. Vykládají si to svoje a už se ani nesnaží najít nějaký zájem o toho žáka nebo nějaký zájem u nich vzbudit.

Já osobně mám zkušenosti s tím že mám předat žáky na druhý stupeň a vyloženě mám strach že všechno do té doby jsme vybudovali najednou prostě se zborčí ztratí, protože máme nějakým způsobem se strašně snažím těm žákům předávat látku, aby jí pochopili, aby jí rozuměli, učím je aby se nebáli ptát pokud něčemu nerozumí ať by to byla sebevětší blbost, prostě učíme se ve třídě, že se nesmějeme za to, že toho žáka podpoříme, že a buď mu to vysvětlím já nebo spolužák a dáváme si na všechno co jde, prostě dostatek času k tomu pochopení a preferuju radši, aby to chápalo to dítě perfektně, než abychom prostě jeli nějakou látku strašně moc rychle. Radši budu pozadu a budu vědět, že tomu rozumí, než prostě spěchat a uspěchat něco. Ale pak na tom druhém stupni to často nefunguje. Já úplně vidím ve třídě žáky, kteří se nebojí zeptat, naučili se to a díky tomu prostě postupuje dál a dál dělá pokroky.

U nás přesně na druhém stupni jsou učitelé, kteří si vykládají tu látku ten svůj předmět a v podstatě jí je jim jedno jestli ten žák rozumí nebo ne. Jejím hlavním cíle je, aby té třídě měli klid. To znamená, že v té třídě jsou děti, které absolutně nevědí, co se děje vůbec nevědí, co se probírá a jsou ale potichu třeba vzadu v koutě. Učitel je tím pádem spokojený, protože žák ho neobtěžuje, neotravuje, nevyrušuje a tím pádem můžu vykládat těm svým třem dětem, který to zrovna zajímá, který fungují.

V první řadě mám hrozně strach z toho, že na ten druhý stupeň přijde můj žák, který teď jsou. První celý stupeň se snaží, pracuje, zajímá ho to, ale třeba je pomalejší a nestíhá buď psát, nebo prostě některým věcem potřebuje více času. Ted' se toho učitele zeptá, že tomu nerozumí, že neví, co má dělat no a takový učitel mu vynadá za to, že vyrušuje, zdržuje. Dá mu nejlépe ještě nějaký trest no a i to se bohužel děje. Ten žák se už v životě nezeptá, sedne si dozadu do kouta a takhle stráví zbytek druhého stupně, kdy ví, že to bude muset odchodit, aby měl alespoň povinnou školní docházku, a to bude všechno.

V: Co je největším faktorem?

P1: Takže jedním faktorem je časté střídání těch učitelů a ztráta toho pravidelného rytmu a druhým faktorem, je to že se mění předměty, přidávají se další předměty pro ty děti náročné, jako je chemie, fyzika, dějepis přírodopis. V těch předmětech na druhém stupni, se objevuje nějaké abstrakčno, které prostě je pro ty děti nepředstavitelný, neuchopitelný a protože ty děti mají strašně slabou slovní zásobu, se to u nich na druhém stupni projevuje ještě více a

oni tomu často nerozumí a nedokážou si pod spoustou pojmu nic představit. V podstatě ty předměty pro něj ztrácí smysl, a pokud ten učitel, samozřejmě je to člověk od člověka, je nedokáže zaujmout nějakou formou, aby si to nějakým způsobem názorně a prakticky tak to dítě ztrácí smysl se o to to učit, vzdělávat se v tom, a zajímat se o to takže ty předměty, prosedí nebo naopak dělá něco jiného než má. Ten učitel s ním začne bojovat a vystávají nejrůznější situace nějaká výchovná opatření, tresty boje o moc mezi učitelem a žákem. No a s tím souvisí podle mě i to, že ti žáci začnou do té školy docházet mnohem méně.

Začnou se jim sčítat absence a s tím se teda zvyšuje problematika nějakého už nějakého problému už s policií, OSPODem, protože ty děti už jsou starší a ty jejich rodiče, už touto dobou začínají mít další děti mladší sourozence a nemají tolik času. V podstatě se o ně nestarají tolik a ty děti si na druhém stupni začínají žít vlastním životem a často se jsou s tím spojený nějaký nejrůznější nízké delikty a výtržnictví. Ty musí po tom prostě řešit i škola a v podstatě ten druhý stupeň začíná být problematičtější, jak na kázeň, tak na docházku těch dětí problémy řešený s tím. Myslím si, že s tím souvisí u těchto dětí v té době, kdy přichází na druhý stupeň, nastává puberta a oni v podstatě jsou málo informovaný. Nevědí často co sami se sebou, zhoršuje se jejich pozornost, chování a pokud nemají vztah s tím učitelem, tak prostě i po tom je problém i v těch hodinách.

V: Myslíš si, že ten druhý stupeň je pořád ještě o učení nebo myslíš si, že je to prostě o výchově?

P1: Aspoň na té naší je to hlavně o výchově, o ukáznění těch dětí, o ukázce toho, jak by asi měli fungovat, jak by se měli asi chovat, jak už k sobě nebo k dospělým nebo jak v životě fungovat. U nás prostě už jde to vzdělání stranou a v podstatě opravdu nám jde o tu výchovu.

Otázka č. 5: Jaké konkrétní kroky by podle vašeho názoru, usnadnili, zkvalitnil práci učitelů ve vyloučených lokalitách?

P1: Určitě by strašně pomohlo snížit počet žáků ve třídě, protože je téměř nemožné pracovat s kolektivem, kde víc jak 20 dětí a vytvořit si s každým nějaký vztah. O každém dítěti něco zjistit a pracovat s každým individuálně, že je to tady strašně potřeba, protože každý je na jiné úrovni a pochází z úplně jiného zázemí.

V: Kolik si myslíš, že by byl ideální počet

P1: Já si myslím, že ideální počet je tak 15 maximálně. Opravdu to by bylo tak s patnácti by se dalo pracovat maximálně. No maximum. Momentálně mám ve třídě, mám 22 žáků a vloni jsem měla 28. S tím se nedá vůbec kvalitně pracovat a jsem si vědoma toho, že v tu chvíli, že někoho opomím. Buď jsou to děti, co jsou rychlejší, samostatnější, anebo prostě nestíhám s těmi, který jsou naopak pomalejší. Mají nějakým způsobem zdravotní problém a potřebují ty péče více, takže prostě určitě snížit počet žáků. To platí ještě dvojnásob určitě na tom druhém stupni, kde teda ty žáci už mají větší problém s chováním a ten kolektiv je nejednotný a nejrůznorodější a jsou drzejší ty děti, takže tam to platí dvojnásob určitě.

Další co by pomohlo, bylo by hrozně fajn, kdyby na takových školách by byly automaticky asistenti pedagoga a byly by přiřazený, ne k dítěti a jeho zdravotnímu postižení, ale k učiteli. V podstatě by učitel měl k ruce asistenta, se kterým by mohl učit v tandemu. Se kterým by byl celý den, domlouvali by se na výuce. Domlouvali by se na strategii, které dítě je, protože si myslím, že čím víc očí v té třídě, tak tím víc dokážeme pochopit, co které to dítě potřebuje, co mu nejde, na čem je potřeba zapracovat, takže to je další věc.

Pak si myslím, že by hrozně pomohlo, kdybychom měli dostatek financí na vybavení těch tříd, protože zrovna u těchto dětí, je hodně důležitá názornost. Tady prostě spoustu pojmů neznají, naprosto základních, triviálních slovních obrátů a pojmů. V podstatě, my jako učitelé se setkáváme každý den, že ty děti nerozumí nějakému slovu nebo pojmů, který je pro ostatní nebo pro zbytek společnosti naprosto běžný. Hrozně by pomohlo, kdybychom mohli mít ve třídě ať už plátno, projektor, interaktivní tabuli, notebook, na kterém bychom mohli hned něco ukázat a předvést těm dětem.

Další věc je že musíme hrozně moc řešit administrativu spojenou s absencema dětí, s tím že podáváme nejrůznější hlášení na to, jak to dítě funguje ve škole nebo nefunguje. Jak spolupracují rodiče a v podstatě to jsou vyžádaná hlášení od policie nebo od OSPODu. My jako učitele nad tím strávíme hrozně moc času po naší pracovní době a nemáme to nijak finančně ohodnocené, takže si myslím, že i to s tím souvisí.

Krom toho tedy i samotná finanční stránka věci, která je sice všeobecně nebo myslím si, že neplatí jenom pro školy ve vyloučených lokalitách, ale pro školství jako celkově jako takové a to platy učitelé které jsou podle mě momentálně strašně nízké. Na to kolik energie a práce tu musíme obětovat a věnovat a u nás je to znát, protože v té škole, ve které pracujeme, je strašně vysoké střídání učitelů. Prostě nastoupí učitel a po půl roce odchází, protože ho to nenaplňuje, nedokáže se přizpůsobit tomu prostředí a trpí tím jenom ty žáci ale i my jako

zbylý kolegové, který tu jsme a musíme tam suplovat tu třídu, musíme různě spojovat třídy a seznam rozdělovat podle toho, který učitelé tam jsou a který tam nejsou. Takže, se myslím, že by pomohly nějaké příspěvky za to, že učíme v lokalitě, ve které jsme a za tu skupinu žáků se kterou pracujeme.

Další věc jsou potom problémy spojené s komunikací s rodiči, kdy my musíme čelit nejrůznějším slovním útokům nedorozuměním agresivním rodičům, hádkám s rodiči který mají nízkou inteligenci a myslím si, že by nám strašně pomohlo, kdybychom mohli mít k ruce například nějakého asistenta policie, který by byl prostředník nebo prostě nějaký dohled při rozhovoru s rodičem, který by že už jenom tím, že by tam taková osoba se možná víc krotil a ovládal své chování a jednání. Také by bylo fajn, kdyby nám někdo hlídal to okolí té školy, protože už jenom to, které osoby se tam pohybují před tím vchodem na tom dvoře školy, často se dostanou k nám lidi, kteří tam nemají co dělat. Ať se snažíme sebevíc, tak někteří rodiče nechtějí tolerovat, nechtějí dodržovat a snaží se do školy dostat v době vyučování, snaží se dostat za učitelem v době mimo jeho konzultační hodiny. Myslím si, že by hrozně pomohlo mít tam nějakého prostředníka, který by to hlídal a dohlížel by na tom.

V: Co by škole pomohlo?

P1: Co by určitě škole strašně moc pomohlo, by byl školní psycholog, ty děti řeší neskutečné situace, který si normální smrtelník neumí ani představit a setkávají se s nimi strašně brzo v životě. Myslím si, že školní psycholog by jim mohl ve spoustě situací poradit, pomoc a vůbec dokázat se s nimi vyrovnat. Myslím si, že by nepomáhal jenom i těm dětem a určitě jako nám těm pedagogům, protože se stane strašně moc situací, se kterými se nedokážeme vypořádat. Nedokážeme si to v sobě úplně srovnat a často nám je těch dětí líto nebo jsou tak náročné situace že opravdu nevíme, nedokážeme se s tím prostě vyrovnat sami. Musíme hledat po tom pomoc někde jinde, ať už mimo školu nebo u starších kolegů. Takže ten psycholog, by byl přínosem pro ty děti i pro nás. Myslím si, že velkým přínosem by byl speciální pedagog, protože co souvisí tedy s tím, že máme spoustu dětí, co mají různé zdravotní potíže, mentální postižení a další věci. Takže bychom měli nějaké poradenství i v tomhle ohledu.

Otázka č. 6 : Jak funguje proces inkluze na škole ve vyloučené lokalitě?

P1: Tak ten proces inkluze je to náročnější než učit třídu bez dítěte, které je tam integrováno, nebo inkludováno. Funguje podle mě stejným způsobem jako na kterékoliv jiné škole je to pro učitele samozřejmě náročnější, ale dá se to. Máme v té třídě těch dětí stejně s každým

učitelem několik, protože těch dětí v té vyloučené lokalitě je spousta, nejčastěji s mentální retardací jich je tam asi nejvíc.

Momentálně tři děti, kteří jsou vyšetřeni a mají opravdu potvrzenou mentální retardaci a myslím si, že pokud bych měla možnost a pokud by ty děti rodiče nechali poctivě vyšetřit, tak těch dětí by tam možná ještě mnohem více. Pak tam mám spoustu dětí, který mají nejružnější dys problém a poruchy učení a opravdu v podstatě, přesto že mám jenom tři děti, který mají papír na to, že bych je měla vzdělávat podle individuálního plánu, tak přesto si myslím, že se mi ta třída drobí na mnohem více skupin, který musím učit různým tempem, různý obsah, různé učivo a to různými metodami, prostě každý nějakou specifickou potřebu a je to náročné.

Paradoxně na druhou stranu si myslím, že právě škole ve vyloučené lokalitě pro nás v podstatě bylo přijetí ty jejich inkluze, mnohem snazší, než pro nějakou školu v centru, které s tím mnoho zkušeností neměla, protože u nás ty žáci se specifickými potřebami byly už dřív. Byla jich tam spousta a naše škola už s nimi pracovala, než samotná inkluze začala, u nás již byli zvyklí pracovat s asistenty pedagoga, byli jsme zvyklí učit více skupin ve třídě různým tempem, byli jsme zvyklí pracovat s dětmi individuálně, že jejich schopnosti a možnosti jsou velmi odlišné. V podstatě jsme teď ty změny přijaly naprosto bez problému, protože jsme na ně byly zvyklí mnohem víc.

Otázka č. 7: Jak se představujete své další působení na škole ve vyloučené lokalitě?

P1: Tak já doufám, že na té škole budu moc zůstat, protože teď učím 5. třídu. Předpokládám a tak nějak doufám, že bych příští rok si mohla vést děti od první třídy, který teďka mám rozdělaný, a ve kterých bych chtěla pokračovat. Rozhodně plánuji na škole zůstat a počítám s tím, že bych si mohla dovést další třídu od prvního. Pokud mezi tím neotěhotním nebo nepůjdu na mateřskou. Počítám s tím, že bych se po ní vrátila a s chutí se pustila do práce s dětmi nadále.

V: Takže si nechceš vyzkoušet učení na normální základní škole?

P1: Zatím takové tendenci vůbec nemám, zatím se mi tady líbí a rozhodně bych neměnila. Mě ta škola dává prostě strašně moc volnosti a možností. Každý den se mám co učit a co objevovat a mě to neskutečně baví a naplňuje.

V: Kdybys měla možnost se znovu rozhodnout o výběru školy, na které bys chtěla učit?

P1: Myslím si, že bych to nezměnila, myslím si, že bych stejně do té výzvy šla sem, a že bych si to minimálně chtěl zkusit. Přesto že mám občas tendenci, že bych chtěla zkusit alternativní školy s jiným programem a podobně. Na druhou stranu si říkám, že by bylo zajímavější tu alternativu na té škole ve vyloučené lokalitě a možná by to, by bylo ještě zajímavější než samotná alternativní škola.

V: Děkuji za rozhovor.

Rozhovor

Pedagog P2

Otázka č. 1: Proč učíte ve vyloučené lokalitě?

P2: Takže já jsem odešla ze základní školy v Neštěmicích v roce 1988, a protože jsem se odstěhovala na Klíši, tak jsem začala učit poblíž místa bydliště, kdy jsem teda to měla do Předlic kousíček, tak jsem dojížděla. A začala jsem tam učit v 1988, to ještě tam chodily děti z toho místa Kolonka, jak se říká, který je vlastně kus Ústí spíš ke Klíši, a to byly děti který byly velice opatrovaní doma byly perfektně připravený na školu takový ty holčičky s copánkami nadělaný, a to byly taková jedna třetina třídy byla romských dětí a ty dvě třetiny byly děti z kolonky, ale během takových dvou let ty děti ubyly až tam bylo spíš výjimečně, tak 3-4 z těch 25 byly vlastně jiný než romský, postupně se to tak zaplnilo.

V: Takže vy jste začala učit, když Předlice byla normální čtvrť?

P2: Předlice nebyla vyloženě romská škola, bych řekla, protože tam chodily děti z Klíše a nepatřily přímo do Předlic jako do vyloučené lokality nebo teda výjimečný lokality.

V: Takže, kdy se tam asi (Hanka vskakuje do řeči) no to byl tak rok 1991, už tam byly, převládaly romský děti, ale dost to bylo, jak říkám tak 4-5 dětí bylo vždycky jinejch než romských.

V: A kdy se teda z Předlic stalo romská škola ?

V: No, já bych řekla, že to mohlo být v těch letech 3 roky ještě k tomu a v té době tam byl pan ředitel Barták, který právě když viděl, že většina dětí je z prostředí Předlic, s tím co to

všechno obnáší, tak zajistil, že jsme byly první škola, která měla vlastní asistenty, asistent pedagoga. A první škola snad, která měla přípravku, protože nám chodily děti, který byly naprosto na školu nepřipravený a zřídila se tam příprava, i trošku jako konkurence mateřský školky, ale hned se rozjela, byla okamžitě a neměli jsme problém přípravku naplnit. Zrovna tak tam začali dělat asistenty, dokonce to byla škola zapsaná jako UNESCO ještě do dneška ten titul máme díky těmhletem .... vlastně nadstandardní péči.

Dotaz: Tak já se teda ptám, proč tam učíte? Proč, učíte ve vyloučené lokalitě?

P2: Protože práce s těmahle dětma je docela zajímavá, jako opravdu, jsou ty podmínky, jsou ty podmínky sice náročnější, práce náročnější, ale má to svoje specifika, ke kterým jako nemám, že bych měla vyloženě, že by mě to nebavilo naopak.

V: Takže vás ta práce baví?

P2: Jo,

V: Práce tě baví, anebo jako práce učitelky nebo jako práce s romskými dětmi?

P2 : Úplně obojí, práce s romskými dětmi obzvlášť, protože na tom prvním stupni, když jsem dělala ve všech třídách, ve kterých se vlastně na prvním stupni učí, tak speciálně u té první třídy se mi to zdála nejzajímavější, protože tam je pak vidět ty děti který přijdou na začátku školního roku, tak jakéj za ten rok udělají obrovský posun a je to jako posun i v chování, i v vlastně v tom učivu, že pak vlastně odcházejí umějí číst, a aspoň do těch dvaceti počítají, jakžtakž to mě speciálně na ty první třídě baví, protože tam vidím ty výsledky.

Otázka č. 2 : Čím je specifická práce učitele ve vyloučené lokalitě?

P2: Je to hodně, hodně, široký spektrum odpovědí, co týká žáků, tak pro mě je docela podstatný zjistit, z jakýho každý dítě vlastně přišlo, protože ať jedná o tom za jakých sociální podmínek, z jakého, v jakém bytě, v jak početné rodině, tak všechno se na tom dítěti odrazí. Pak je samozřejmě vidět obrovská někdy bohužel absence zájmů rodičů, o to co ty děti mají kromě toho, co mají za v uvozovkách základní potřeby, co se týká jejich materiálních potřeb jako oblečení a jídlo, tak bohužel někdy ten zájem rodičů končí a veškerá péče se orientuje pouze na tohle. A nějaký další jakoby schopnosti vyjádřit se nebo prostě znalosti, barvy tvary, povídat si, navázat kontakt s úplně obyčejný kontakt s dospělou osobou, které to dítě nezná.

Tak to prostě kolikrát je pak velký problém a to je pak pro mě jako prvořadý a podstatný vědět, z čeho to dítě ke mě přišlo, a je to vždycky prostě to jde ruku v ruce s tím, že dítě který se neumí kolikrát ani pořádně mluvit, vyslovovat, včetně nějakých vyjadřovat se tak má v tomhle taky obrovský nedostatky. Co se týká té připravenosti na to být vůbec v dětském kolektivu, vůbec vstřebávat nějaký poznatky a vědomosti a kolikrát mi nerozumí jednoduchý zadání, který mu dám. Tak ono vůbec nemá představu, co od něj chci, natož nějaký tvary, barvy a podobně. Takže to bych řekla, že je jedno, že základních ta příprava dětí na první třídu pak je tam samozřejmě vybavení pomůcek a to jak ty děti neumí držet tužku a podobně. Tak to jsou prostě věci, který s tím jdou ruku v ruce no. Pak je tam další problém kontakt s rodičema, kdy ten kontakt je kolikrát teda velice omezen, a vidím, jak ty rodiče omlouvají nebo se spíš vymlouvají na to, že a lžou je to naprosto zbytečný a snaží se v nějakých.... Dělat kolikrát práci za děti naprosta zbytečná věc nebo zbytečně děti nepošílají do školy, protože je to pro ně na jednu stranu jednodušší nebo je nepošlou do školy, protože nemají svačinu, takovýhle prostě maličkosti se v uvozovkách řeším s rodičemi, taky dost často. No a jinak právě.

P2: Jak zněla ta otázka?

V: Čím je specifická práce učitele ve vyloučené lokalitě?

P2: No specifická je v tomhle tom, co říkám, prostě najít k těm dětem nějakým způsobem cestu, aby se postupně aby na tu školu, aby se do té školy těšily, aby je ta škola bavila, aby kolikrát ty děti v první třídě si dělají úplně samy domácí přípravu, což je pro mě skoro nepochopitelné, protože ty rodiče, maminka na ně nemá čas, protože má mladších sourozenců, já nevím kolik a to dítě prostě přimět k tomu, aby do té školy chodilo s tím, že ho to tam baví že do té školy chce jít. Co se mi teda taky stalo, že maminka prostě přivede dítě pomalu s nemocný, ale ono do té školy chce, což je pro mě takový příjemný, že to dítě že ho ta práce baví, zajímá, chodí tam rádo a docela a co je teda obrovský pro mě jako vždycky vklad, když to dítě když ho začnu chválit a vidím jak se prostě jak mu chybí ta pochvala v obyčejným, tak se začne opravdu do té školy samo připravovat. Ještě, nevím,co bych ... takže tohle to je co se týká dětí, co se týká rodičů a pak samozřejmě je tam i specifická práce učitele, protože musí spolupracovat vlastně se všema lidma, se kterými tak dítě přijde do styku, což je asistent pedagoga, učitelka v družině kterou tam máme a její speciální pedagog, který k nám chodí, takže vlastně je tam i spolupráce i učitele, že to není vyloženě sólová práce, ale je to spolupráce všech lidí, co tam jsou.

V: A třeba myslíte si, že spolupracují jiné složky?

P2: Rozhodně. Jednak si myslím, že i vedení školy nám v tohletom zajišťuje kontakt. Dneska tam byla zrovna policie, takže paní já nevím jakou má hodnost, ale přijde paní od policie, která dětem říká jak se chovat v různých situacích, který by je mohli ohrozit zrovna, V tohle tom prostředí nevím, kdo ještě, ale určitě tam nějaký, jo pak je tam spolupráce samozřejmě ta už je méně příjemná. To je spolupráce s OSPODem a s vlastně dá se říci i s naší sociální pracovníci, kterou máme na škole, která pak zjišťuje podmínky, aby pak měly děti, dá se říci aspoň na nějaký úrovni, aby se mohli do školy připravovat. No a ta spolupráce s OSPODem, je spíš to, že bohužel musíme řešit kolikrát to, že nahlašujeme taky ty neomluvený hodiny, záškoláctví a podobně a OSPOD to pak řeší vlastně po té svojí linii, kdy se snaží spolupracovat se školou, aby to dítě mělo splněný vlastně tu povinnost do školy chodit.

Otázka č. 3: Co je podle vás při práci s romskými žáky důležité, co se vám osvědčilo, co naopak nefunguje a proč?

P2: No tak jak už jsem říkala si myslím, že je hodně důležitý, aby učitel věděl a toho žáka znal z jakých je podmínek. Pak i samozřejmě za tu dobu, co dítě poznává, dejme tomu ty dva, tři měsíce určitě. Ví jak vlastně začíná poznávat povahu toho dítěte, že některý děti jsou opravdu šikovnější a funguje na ně, i to že můžou pomáhat jiným dětem a podobně, ale zase je tam jako co je důležitý navázat kontakt učitel a žáka jako, že ten učitel jim věnuje pozornost, když to dítě potřebuje, když ten učitel vnímá zájem, že to dítě kolikrát přijde z rodiny, kde ten zájem vlastně vůbec žádný o tyhle věci co se týkají školy není a potom, když se to dítě otevřít a říct jako musí být důsledný učitel, ale třeba samozřejmě když řekne, že dítě bylo odpoledne s maminkou na sociálce a tohle a do toho, že mu brácha zničil pomůcky, který měl tři roky nebo tolik, tak učitel tohle to musí pochopit. A musí být lidský, lidský a trošku to dítě jakože je to fakt malý dítě v té škole, vyslechnout ho věnovat mu zájem a věnovat takovej. Já nevím, jestli to říct jako lásku, ale takhle v tom jako opravdu vyslechnout normálně jako malýho človíčka, že to není pro ně úplně jedno žák a tečka a při tom být důsledný no. Co se mi tak tohle je věc co se mi osvědčila, že děti se pořád snažím, že když má jeden žák u nás problém, že je to problém náš všech a všichni mu pomůžeme a je to že třeba I o těch přestávkách mu ty děti pomáhají třeba i trošku procvičovat nebo že i když je u tabule a má nějaký úspěch tak mu celá třída tleská tak děti pak mají nějakou odměnu potom a pak ty děti to strašně strká dopředu protože začnou konečně já nevím třeba

asi to není poprvé, ale prostě takový jakoby pyšný, že něčeho dosáhnou a ty děti teď z toho opravdu dosáhnout z toho takovej ten nebudu tomu říkat. Jako nevím, jak to vyslovit, ale udělat z toho událost jooooo tohleto konečně zvládnul a teď jooooo a všichni mu zatleskají a tady máš odměnu a všichni jsme spokojený a je to perfektní a všechny děti tohleto vnímají tak oni to úžasně maj, jsou šťastný a je to na nich vidět a pak je to posouvá trošku dopředu. A co jako zase právě moc nefunguje prostě kolikrát dítě, který se snaží, maminka za něj napíše úkol proč? A té, já říkám nemůžeš tomu dítěti na po ní chtít, na co? Mě to nezajímá, jak píše, maminka řekni mi, že jste nemohli, řekni mi, že brácha nebo sestřička, todle, todle, že jste, musejí jít támhle, já nechci, abys psal úkol, když jsi už unavený, když máš jít, ale prostě ty rodiče to napíšou za něj, pak mi řeknou, jak se s ním učí a to dítě mi řekne, že vůbec a teď jak já se v tom mám orientovat. Takže ta spolupráce s rodičema mi je kolikrát jako brání, vadí, že nejsou a vždycky jím říkám musíme táhnout za jeden provaz, V tohle tom, když vy mi něco říkáte tak to platí pro to dítě a když já řeknu něco taky to musí ať jsme v tohletom srovnatelný a vždycky na třídních schůzkách říkám, pomozte jim, dohlídnete, ať se to dítě naučí přesně opak některé maminky mají tu péči v tom že tomu dítěti, není jich, ale tomu dítěti srovnají penál, srovnají tašku všechno mu narovnají a to dítě přijde vyndejte si tenhle sešit a teď to dítě je zmatený, protože prostě nemá vůbec představu kam mu to maminka dala, kde má tohle, kde má tohle a je tam právě buď přepéče, kdy to dítě si pak neumí je věčně poslední, protože než ono si to srovná, protože to nedělá běžně nebo zase péče skoro žádná v tom se pohybuju, ale s tou přepěcí je výrazně méně. No a jinak co by mě napadlo? K tomu co nefunguje a proč? Já nevím.

Otázka č. 4: Jak podle vaší zkušenosti pokračuje vzdělávání romských žáků na druhém stupni?

P2: Tak se druhým stupněm přímo zkušenost že bych tam učila, nemám, ale myslím si, že obrovským zlomem je třetí na konci třetí třídy, čtvrtá hlavně a pátá třída. Kdy se ty, stalo se mi to téměř pravidlem, kdy na konci školního roku odcházejí takový ty vzorný holčičky a kluci takový ty vzorní školáci, jakoby o prázdninách prostě za dva měsíce přijdou přesně zase ty typy, který už jsou vyholení podle poslední módy, žvýkačku v puse a prostě jsou nad věcí. Nad učením nad učitelem nad vším co jako a začne tam jako revolta tý puberty a samozřejmě každý učitel a pak každý učitel se s tím vyrovnává na tom druhém stupni, bych řekla, že hodně záleží na osobnosti učitele, jakým způsobem to dítě do toho dokáže, jednak

si udržet nějakým způsobem respekt a zájem o učení a respekt ke škole vím, že svého času a to už teda dlouho to je tak 10 let. Kdy jsem tam působila jako výchovná poradkyně, tak, jsem tam dělala průzkum dětí, který odcházely z 9. třídy a celkem a bylo to milé překvapení, protože na ty učební obory se hlásilo, se dostaly téměř všechny děti, ale bylo to už je to nějaká 10- 12 , ale dostaly se tam. Pak jsem dělala průzkum, jak se ty děti dál pokračují dál ve vzdělání a bylo to hrozné, protože během prvního půl rok z těch učilišť odpadlo asi 90% těch dětí, protože vlastně to každodenní vstávání, dojíždění někam a to už prostě nevím, jestli to bylo samozřejmě v rámci rodiny, že viděly že rodiče nepracovali, takže byla tam obrovské úbytek těch studentů učilišť a potom odpadali, že to nedodělal vlastně nikdo. Některé děvčata otěhotněly a vím, že snad držel nějaký kluk, který snad odešel, vlastně ty byly ty zkoušky na učňáku, ale vlastně tam byl, z 9. třídy se dostávali, ale učňák, anebo dokonce vím, že tam byly na nějakých středních školách, ale snad nedodělal nikdo, že tam byl takový vzor, že hodně lidí z rodiny. Nemyslím přímo z rodiny, ale i z příbuzenstva děti mají vzor v tom, že rodiče nepracují, jsou doma, ale oni to vidí, všude kolem kam se podívají.

V: Takže si myslíte, jako že se dostanou na druhý stupeň tak nastupují do puberty a přebírají vzor svých rodičů?

P2 : Říkám jsem učitelka na prvním stupni, ale řekla bych, že tam na tom druhém stupni už začíná být takový ten rozhled po světě s tím, že vlastně lze do práce nelze nechodit a nějaký peníze z toho mít. No druhý stupeň je navíc specifický jednou věcí, ale ne jenom druhý stupeň ale s nástupem puberty 4.,5.,6.,7. třída jsou kázeňsky ty děti hodně těžko zvladatelný. A právě v těchto třídách vím, že je to problém protože se na druhém stupni střídají učitelé, ale v těchto třídách by měli být fakt ostřílený pedagogové, který vědí o dětských psychice, o tom jak přistoupit k těmhle dětem tak, aby jednak jim, aby děti jak jsem říkala respektovaly, aby cítily zájem učitel jako o svojí osobu aby ty děti je brali aby ten učitel jim prostě otevřel i možnosti aby se mu svěřovali aby vyprávěli jak ne jenom o škole ale vůbec o svých názorech.

V: O životě?

P2: O životě a po tom třeba 8. 9. třída to ty děti už jsou klidnější mnohem, ale v těchto třídách je to hodně o osobnosti konkrétního kantora, kterýho ty děti berou. A pak jeho důslednosti, anebo kantora, kterýho když neberou, tak pak musí být za trest za ty třídy chodit učit, protože někdy ty děti opravdu hodinu nejen zkazí, ale s tím kantorem, někdy se k němu chovají dost nepříjemně.

Otázka č. 5: Jaké konkrétní kroky by podle vašeho názoru usnadnili, zkvalitnili práci učitelů ve vyloučených lokalitách?

P2: Tak samozřejmě, jsou to i podmínky jako práce ve skupinách, kdy myslím učitel, asistent speciální pedagog a sociální pracovníci se kterou jsme v kontaktu, tak jak jsem říkala jak už všichni společně pracovat s tím dítětem. Další věc, vybavení potřebujeme pomůcky. Kolikrát třeba pro děti, který ať v rámci inkluze jsou zařazený do tříd, kdy potřebují specifické podmínky pro svoje vlastně vzdělávání. Co si myslím, že je jakoby velký byl by taky výborný, menší počty dětí ve třídách, protože pak se vlastně může učitel každému věnovat jinak a u těch dětí právě velký problém, že oni tu látku pochopí celkem rychle. A pak je problém osvojili užívání v praxi, aby dokázali skládat hlásky do slabik, slabiky do slov a to chce procvičovat, procvičovat dost často a to s nimi doma rozhodně nemají, takže v tom menším počtu....

V: Kolik si myslíš, že by byl menší počet

P2: Tak do těch 15 žáků, že by se to dalo zvládnout, no a jinak bych řekla že jako celkem samozřejmě tak je vybavení celkem na té škole máme dostačující, jsou tam interaktivní tabule, jsou tam fakt výborné pomůcky vlastně máme i toho personální vybavení, takže vlastně máme i možnost spolupracovat s dalšími lidmi ale právě teď nám to trochu znesnadnila inkluze, kdy právě jsou kolikrát jsou pak děti, který mají jiný nároky na učivo a učitel se musí věnovat i jim no, takže tomudle bych řekla, že je to všechno co mě asi napadá.

Otázka č. 6 : Jak funguje proces inkluze na škole ve vyloučené lokalitě na naší škole?

P2: To bych řekla, že je pro nás dost výrazný problém, protože inkluze jako samozřejmě by měla mít výborný dopad na žáka a v to něco obnáší, takže jako samozřejmě práce navíc pro učitele jenže kolikrát mám pocit, když je v té třídě zařazených dětí skoro čtvrtina někdy i více tak potom se veškerý učení trošku sníží na úroveň těch žáků, kteří jsou v inkluzi zařazení. Pak vlastně ty ostatní děti, ať už je to mají nárok na asistenta a mají ho, dělá se s ním a stejně ten učitel sníží i ve vyjadřování, v zadávání práci tu laťku tak, aby to všechny děti pochopily. Tudiž když tam mám šest dětí, který třeba jako ta inkluze u nich, vlastně nebo teda u čtyř. A mám tam dvě děti s plánem pedagogický podpory, snažím se, vysvětlím to jednou pro třídu, pak se snažím jakoby vysvětlit jednodušeji pro ty děti, aby porozuměly tyhle ty, pak to procvičování mají s asistentem, ale snižují vlastně trochu laťku i pro ty děti,

který jsou ty v té třídě bez inkluzivního řazení. A inkluze samozřejmě obnáší jednak administrativní práci, kdy to dítě má právo být zařazený do plánu pedagogický podpory, takže učitel musí vypracovat, napřed to dítě zkouší, jestli si v uvozovkách chytí mezi děti, jestli se chytí, v tom učivu nelze dobrá vypracuje se mu plán pedagogický podpory, co obnáší, nějakou práci to nejde, o tu práci to vypracovat, ale pak jiný přístup. Máme asistenty, samozřejmě udělají velký kus práce a je to na těch dětech znát hlavně v tom okruhu procvičování učiva, kdy jim to trvá všechno déle, ale potom vlastně je vyšetření a to dítě je zařazení do inkluze dostává i pomůcky dostává, ale zase učitel musí vlastně by měl vysvětlit nejsnazší formou práci asistentovi, který sním s tím dítětem bude procvičovat takže vysvětlení asistentovi. Pak udělat vlastně jakousi přípravu aby to dítě se naučilo učivo ať psát tak jakou metodou jak vysvětluju spojování znova opět vlastně výklad a není to pro když má učitel čtyři ve třídě který inkluzi jsou není jednoduchý prostě připravit i tu samostatnou práci v úplně individuální, aby ten efekt tam byl osvědčilo se mi v tomhle že dítěti založím jakýsi sešit kdy mi při hodině naskočí problém má poznamenám ho tam a vím, že když pak přijde asistent rozpracuji jakou formou to dělá a jak tohle procvičovat, ale už ty všechny děti jsou hodně nebo když je jich pak je to pak pořád o psaních nějakých, neříkám tomu přípravy to ne, ale nějakých poznámek tomu jak to dítě nejlíp posouvat. A při tom ve třídě, kde těch dětí, kde ty děti nejsou úplně v pohodě, že se jim vysvětlí, že sem jim dá nějaká samostatná práce, ale lítá se po třídě opravují se děti, který nemají inkluzi nemají pořád se s těmi dětmi musí pracovat náročnější práci než, že by si jim zadalo a pak se měla šanci se věnovat těm vlastně nebudu říkat, jako kdybych měla vyšetření děti, tak jak na to ty ostatní děti budou, ale jsou to děti který opravdu budou mají, i když nejsou do inkluze zařazení.

Otázka č. 7: Jak se představujete své další působení na škole ve vyloučené lokalitě?

P2 : Další působení si představuji, tak jako to jako dělám obrovský štěstí, že jsem právě několik let v první třídě, kdy já tam vidím opravdu ten výsledek celoroční práce v tom, když si představím dítě, které přijde v září, a jak na tom bylo jak drželo tužku, jak se vyjadřovalo, jak se chovalo. A pak pouštím dítě do druhé třídy s tím, že opravdu do té druhé třídy může jít, tak tam já mám pocit opravdu nějaký odvedený práce a to jako to mě docela drží v tom, že nemá...

V: A jak si představujete?

P2: Jak si ho představuji? Tak, si tak jako to dělám, snažím se, jak jsem říkala, prostě ty děti vnímat jako nejenom jako žáky, ale jako děti snažím se, prostě dělat práci nejlíp, abych ty výsledky tyhle měla a já bych řekla, že je to pro mě docela jako neříkám, ale docela jako dostačující a docela jako práce každodenní a celkem náročná, takže v tomhle bych chtěla se

V: Takže setrváš?

P2: Setrvat v tom, tomhle bych chtěl setrvat.

V: Takže, kdybys měla znovu možnost rozhodnou se o výběru školy, na které budeš učit, jak vypadal tvůj výběr?

P2: No tak já za ty léta, co na téhle škole jsem, tak jsem si na ty podmínky, nemůžu říci, že zvykla, ale protože, protože bych řekla, že ty děti spíš jdou méně připravený, než chodily, ale zase je tam takový nějaký kontakt nazpátek, že když se potkáme na chodbě, hlásí se ke mně tak vřele a mile, že jako je to takový příjemný. A jinou školu bych neměnila, zase už ty děti známe. Dokonce jsem učila i některý jejich rodiče, už mi to tam přijde takový...

V: domácí?

V. Domáci. Přesně takový. Zním to, znám rodiče, znám děti vím, zase ty sourozence jsem učila je to je to milé, je mi to milé je mi to příjemné.

V: Takže kdybys měla ...

P2. Nešla bych jinam, nešla bych jinam. Vůbec si to už neumím představit, asi už jsem do téhle práce zaplula takovým způsobem, že mě to baví je tam kolikrát legrace, jak děti komolí všechno možný. Kolikrát se pobavím, je to taková příjemná pro mě už docela, není rozhodně rutina ale je to docela příjemná...

V: Nenapadlo tě třeba někdy, že bys někdy chtěla vyzkoušet učení běžné základní škole?

P2: Hmm, takhle napadlo, ale spíš že bych si to tam šla zkusit, abych viděla a se spíš ráda vrátila, protože je to opravdu hodně specifické a ta práce mi sedí, baví mě a baví mě ty děti prostě opravdu je to příjemné.

Rozhovor

Pedagog P3

Otázka č. 1 : Proč učíte ve vyloučené lokalitě?

P3: Ve vyloučené lokalitě učím prakticky od ukončení studia na univerzitě UJEP, kdy jsem shodou okolností hledala volné pracovní místo na vývěsce fakulty, jsem našla inzerát, na který jsem se přihlásila. Byla to zkouška, byla, byla to i zároveň i výzva ale v počátku jsem vůbec neplánovala, že půjdu učit přímo do vyloučené lokality, chtěla jsem učit na menší škole s menším počtem žáků a to, že je to romská škola jsem se dozvěděla až od pana ředitele přímo na místě. Takže na menší počet žáků v kolektivu a menší škola mi vyhovuje.

V: Takže vy máte vzdělání prvního vstupně a speciální pedagogika a chtěla jste pracovat s dětmi?

P3: Chtěla jsem pracovat na praktický škole, tam jsem nesehnala místo, a proto vyhledala tuhle školu, ale taky prvotně jsem nevěděla, že je to malá škola s malým počtem žáků.

Otázka č. 2 : Čím je specifická práce učitele ve vyloučené lokalitě?

P3 : Vlastně tím že ty děti pocházejí z nepodněného prostředí, tak my tady de facto suplujeme tu rodinu, v té rodině jsou nevyhovující bytové podmínky, často chudoba, děti nemají kde psát domácí úkoly a o to je to těžší v tom, že mi musíme být, obrnit se trpělivostí, být důslední a snažit se prostě ty děti vzdělávat a vychovávat jinak, než to má nastavená ta rodina, která má jiné priority. Tam je na prvním místě to živobytí, když to my na první místo stavíme vzdělání a to je ten markantní rozdíl, proto je tady ta větší snaha, důslednost, vytrvalost a jednotnost, abysme byli, všichni jednotní v tom, co těm dětem máme předat.

V: Říkala jste vychovávat, učit a vychovávat zkuste odhadnout procenty, na kolik vychází

P3 : já si myslím, že i kdybysme.... Jo takhle.

V: Máme 100%, tak na kolik procent vychováváme a na kolik procent učíme?

P3 : To je těžký, je to nepoměr. Samozřejmě, že vychováváme více než, vzděláváme, už jenom tím, že máme ty výstupy ještě snižené a i tak je to problém.

P3 : A ještě skoro ½ žáků se vzdělává podle minimálních výstupů.

Otázka č. 3 : Co je podle Vás při práci s romskými dětmi důležité, co se Vám osvědčilo a co naopak nefunguje a proč?

P3 : Takže důležité je hlavně řád, mantinely, určitá pravidla, která nemají žáci nastavené z rodiny. Co se osvědčilo? Osvědčilo se, řekla bych takový lidský osobní přístup, vzor pro ty děti toho učitele a to s čím se oni vlastně v té rodině nesetkají. Takže tím, že ten vzor v té rodině chybí, takže tak si myslím, že ty děti očekávají od toho učitele lidšější přístup a hlavně to co ten učitel slíbí tak by měl dodržet, to si myslím, že oni hodně dají, protože co se nám osvědčilo. Vzápětí tak, když je někdo zklame. Potom také vynucování si křikem, nebo jestliže učitel nebo jakýkoliv pedagogický pracovník, jde s těmi dětmi do konfliktu, je špatně. Problémy v komunikaci, to znamená, že oni ocení, když ten učitel je spravedlivý, přísný ale otevřený. Vycítí že, to s nima myslíte dobře, že jste spravedlivý, že posuzujete všechny stejně, že neděláte rozdíly. To si myslím, že na to hodně oni dají.

Otázka č. 4 : Jak podle Vaší zkušenosti pokračuje vzdělávání žáků na druhém stupni?

P3: Právě že v té páté třídě nastupuje puberta, takže tam graduji, eskalují problémy jak s chováním tak se záškoláctvím a to jde ruku v ruce s neprospěchem, takže když ten žák je neúspěšný ve škole, tím méně se mu do té školy chce chodit, tím více zůstává doma, kde ho v tom paradoxně někdy podporují rodiče a máme problém s skrytým záškoláctvím. A vůbec tam jsou na tom druhém stupni problémy s profesní přípravou a další vzdělávání, kdy jak už jsem o tom mluvila, kdy ty děti nemají žádný vzor. Pak hlavním tahounem se stávají kamarádi, parta, kteří je ovlivňují a de facto i ta rodina, která ten smysl v tom další pokračování vzdělání nevidí.

Otázka č. 5: Jaké konkrétní kroky by podle vašeho názoru, usnadnily, zkvalitnily práci učitelů ve vyloučených lokalitách?

P3: V první řadě, finance, finance hlavně na odměny těch je nedostatek financí na základní pomůcky, které by nám usnadnily práci, kdy bojujeme třeba na začátku školního roku měsíc dva. Kdy rodiče nezaplatí dětem pracovní sešity a právě ty základní potřeby, takže peníze na tužky, gumy, pera, pastelky prostě jakási finanční injekce od státu. Právě že jenom školám, které se nacházejí ve vyloučených lokalitách, protože tady je to potřeba v tomhle prostředí. Pak si hlavně myslím, že důležitá je nějaká provázanost s tím sociální systémem, ať už třeba

ve formě pomoci nějakých ustáleného týmů, třeba terénních pracovníků, kteří by byly k dispozici přímo tady ve škole a vyloučené lokalitě a spolupracovali by jak s námi, tak s těma rodinami a zprostředkovali by třeba volnočasové aktivity, doučování. S tím souvisí i nedostatek psychologů, potřebovali by jsme tady třeba etopeda na poruchy chování. Teď máme pozici sociálního pedagoga, ale to je pozice z projektu, která bude v červnu končit. A takhle pozice se osvědčila právě, že ve spolupráci s rodinami a ve výsledku my budeme zase muset čekat, jestli se vypíše další nějaký projekt, ze kterého bysme mohli toho člověka financovat. Stejně tak tady máme speciálního pedagoga jenom na půl úvazku. Tak by jsme ho potřebovali na stálo. To jsou prostě takový, si myslím pro tuhle práci v téhle lokalitě základní věci, který bysme měli mít zajištěný.

V: A školní psycholog?

P3: Školního psychologa nemáme.

V: Nemáme vůbec?

P3: Nemáme vůbec.

P3: Tady funguje akorát na škole školní poradenské pracoviště, ale to je na každé škole to je takový ten standart, kdy je preventista, výchovný poradce, potom teda do něj máme zahrnutý sociálního pedagoga z projektu a speciálního pedagoga, taky z projektu.

Otázka č. 6 : Jak funguje proces inkluze na škole ve vyloučené lokalitě?

P3: Jako na kterékoliv jiné škole, akorát že my tady máme menší počet žáků ve třídách díky výuce, což by mělo být dneska jako standart při práci s dětmi, které chceme integrovat, protože v těch třídách máme už tři, čtyři děti s podpůrnými opatřeními, Při větším počtu těch dětí ve třídách bychom se jim nemohli individuálně věnovat, takže tam si myslím že to je stěženi, aby ten počet dětí v těch třídách byl menší pro tu efektivní práci. Pak je to co pomáhá, volnočasové aktivity, které jsou tu nastálo pak si myslím, že komunikace ať už v rámci třídy nebo v rámci školy což souvisí i s klimatem školy. Pak školní poradenské pracoviště, které to řeší stěžejní problémy, jako záškoláctví a chování. A asistenti pedagoga, i když tam už si myslím, že ta pozice na tom druhým stupni jakoby není opodstatněná, protože ty děti mají tendenci k lenosti. A na tom prvním stupni určitě, tam to opodstatnění má, ale na tom druhým stupni, tam si myslím, že už tím, že tam ty děti ztrácí zájem o to vzdělání a jsou líní, tak ta pozice tam ztrácí smysl trochu.

V: Myslíte si, že škola ve vyloučené lokalitě má více inkludovaných žáků než běžná škola ve městě? Když, vezmeme třeba poměr.

P3 : Tak nemám srovnání s jinými školami, ale pravděpodobně ano, a je to tím že my tady nic nezastíráme. My prostě ty děti, který ty problémy mají, tak je vykážeme a necháme je vyšetřit, když to na ostatních školách ty problémy přicházejí, tak právě, aby neměli v těch třídách větší počet integrovaných žáků a nemuseli třeba žádat o asistenty, A u nás je jakoby stěženi práce. Nebo ta spolupráce je nastavená právě, že na té vzájemný spolupráci učitel-asistent v těch třídách. Je to tady odjakživa, odjakživa ty asistenti tady byli a jsme na tu práci zvyklý myslím si, že na těch ostatních školách, jako k tomu ještě pořád nedospěli a možná je to částečně tím, že ta nabídka těch asistentů je omezená, že ty asistenti nemají tu praxi dostatečnou a nejsou z oboru. Tak asi nejefektivnější pro vzdělávání na základní škole a co má smysl je předškolní výchova a pravidelná docházka do mateřské školy a jestli se tohle neukotví v zákoně, že by děti měly ne poslední rok do mateřské školy, ale mnohem dřív, ale od těch 3, 4 let, tak ta práce na základní škole postrádá smysl. Je to běh na strašně dlouhou trať a my se tady můžeme přetrhnu I kdyby jsme chtěli a potom to postrádá smysl, jak ty děti nebudou připravený z domova. Připravený nebudou a jediný kde můžou být připravení, aspoň trochu pro tu základku tak je ta mateřská školka.

V: Co přípravné třídy?

P3: Přípravná třída má smysl, ale pořád si myslím, že to není dostatečný. Chybí tam prostě ty tři roky ještě té předškolní přípravy, furt tam je tam, jenom ten rok a pořád tam ty dva schází. Na té základní potřeby a poznatky jo, ale jinak si myslím, že jak to nebude, Říkám, jak nebude ukotvená v zákoně ta předškolní povinná, tak to bude trvat. Možná to jednou dopadne, že se toho dočkáme, ale bude to běh a je to běh na strašně dlouhou trať, aby to mělo smysl a bylo to efektivní. A i kdyby to mělo, poznamenalo to jedno dítě, tak to smysl má.

V: Čím se odlišuje práce výchovného poradce na škole ve vyloučené lokalitě od stejné pozice na jiné škole?

P3 : Především ve vykazování velkého množství zameškaných, neomluvených hodin. I když si myslím, že by také mělo být někde ukotveno, že by se měly odesílat i zameškané, omluvené hodiny, aby z toho bylo patrné, kolik, jak často děti do té školy chodí. Potom se tu potýkáme s problémy jako je mateřství v raném věku, třeba v šesté třídě. V sedmé třídě to je tu už tu byl běžný jev anebo ojedinělý případ, ale jeden čas to byly dva, tři případy za rok

a užívání návykových látek na druhé stupni, Jinak si myslím, že takové ty problémy, jako je kyberšikana podobně, tak jsou i na jiných školách. Stejně tak jako vykazování žáků s podpůrnými opatřeními, s chováním a problémy s chováním, snad je tam jenom potom rozdíl v komunikaci se zákonnými zástupci, kdy my musíme to jednání přizpůsobit jejich mentálním schopnostem, tak aby nám porozuměli, a aby, jsem tu komunikaci, co nejvíc zjednodušili. A samozřejmě i ten přístup k těm zákonným zástupcům musí být lidštější v porozumění, aby se do té školy zase vrátili a vyšli nám vstříc, když potřebujeme.

Otázka č. 7: Jak se představujete své další působení na škole ve vyloučené lokalitě?

P3: Zatím zůstávám, ale jak to bude dál, to nevím.

V: Děkuji za rozhovor.

Rozhovor

Pedagog P4

Otázka číslo 1 : Proč učíte ve vyloučené lokalitě?

P4: Tak já jsem učila hodně dlouho na běžné základní škole a potřebovala jsem změnu, brala jsem to jako výzvu, a nedokázala jsem si úplně představit, co to obnáší, docela mě to překvapilo a těší mě tady, že jsou vidět alespoň dílčí výsledky.

Otázka číslo 2 : Čím je specifická práce učitele ve vyloučené lokalitě?

P4: Pro mě, bylo velké překvapení, že je tady daleko více papírování, mnohem více sledovaných věcí okolo hodin zameškaných a podobně, což já jsem předchozího působiště vůbec neznala, na druhé straně práce s dětmi je zajímavá v tom, že si člověk daleko víc musí dávat pozor na to, jak jde dětem příkladem, jak s nimi pracuje, protože tyhle děti jsou citlivější na jakékoliv změny a podněty prostě od učitele. Další věc je že tady bojujeme s

nedostatkem pomůcek, takže často improvizujeme, což je taky zajímavý a úplně mě překvapilo, že škola ač ve vyloučené lokalitě tak je pěkně udělaná, takže ty děti sem docela rády chodí a snaží se i v tom prostředí a alespoň na prvním stupni, aby se jim tam, aby se tam cítili dobře.

V: Proč si myslíte, že prostředí, ve kterém se ty děti se učí, je pro romské žáky tak důležité?

P4: No protože, oni takové prostředí z domova neznají, pro ně je to, změna myslím si příjemná, setkávají se tady s kamarády na úplně jiný společenský úrovni, je to srovnatelný třeba s tím co slyší od nebo vidí v televizi, že teda to prostředí může být jiné a hlavně je tu nějakým způsobem, tvoří nebo tvaruje ty jejich hodnoty nebo může to mít vliv na jejich hodnoty.

Otázka číslo 3 : Co je podle vás při práci s romskými žáky důležité, co se Vám osvědčilo a co naopak nefunguje a proč?

P4: Z vlastní zkušenosti vím, že je strašně důležitý osobní příklad, je to snad úplně to nejdůležitější myslím si, že úplně nejdůležitější z mého pohledu je osobní příklad učitele. Ty děti si strašně všímají toho, jestli ten učitel, když po nich něco chce nebo když jim říká, co mají dělat a jak to mají dělat, jestli i on sám, ty nějaký nastavený mantinely a pravidla dodržuje. Takže to já vidím jako nejdůležitější věc a samozřejmě naslouchání, spolupráce vedení dětí k tomu, aby ten kolektiv fungoval, potlačování nějakých povyšování nebo ponižování a dalších věcí.

V: Co naopak nefunguje a proč si myslíte, že to nefunguje?

P4: Co nefunguje? Síla, nefunguje síla, nefunguje vůbec nějaký tlak moci, křik pokud je zlý, to znamená, jakmile to dítě vycítí, že je mu ubližováno nebo je tlačeno někam, kde mu není dobře tak se zvedá vlna odporu a dochází ke konfrontaci nejen mezi žáky, ale i mezi žákem a učitelem. Nefunguje v žádném případě, nějaké shazování nebo ponižování i z pozice učitele. Dítě velmi záhy zjistí, že je zesměšňované a potom i toho učitele nerespektuje. Takže, v každém případě, pokud si učitel chce zachovat autoritu, tak by měl ještě jednou jít příkladem, měl by být partnerem na úrovni v dané třídě a měl by dokázat se k těm dětem snížit ve smyslu, pozice myslím tím, když jsem na koberci tak teda jít mezi ty děti, protože děti ocení dokázat si ze sebe udělat legraci, děti ocení, když se jim nějakým způsobem přiblíží.

V: Takže si myslíte jako být partner?

P4: Partner samozřejmě, v rámci možností a pravidel té třídy. Určitě co se mi osvědčilo, bylo získat si rodiče na svojí stranu, pokud učitel získá rodiče tak se s tou rodinou potažmo s dítětem daleko lépe pracuje, pokud rodič stojí proti učiteli, tak je to velmi těžká role potom v té třídě.

Pro mě nejdůležitější, považuju za přínos je nebo, prostě osvědčilo se mi jít dětem osobním příkladem, například: Teď ve škole momentálně sbíráme sběr, takže děti rády sbírají, ale taky rády zapomenou, když mě vidí, že každý pondělí ráno přinesu sběr já, tak je to tak jako motivuje ááá paní učitelka je v tom s námi tak my půjdeme do toho taky. A momentálně jsme na prvním místě a není to o tom, že já jim to každý den připomínám a už prostě chodí samy, ten osobní příklad je takový kouzlo, který mě nic nestojí, ale udělá za mě spousty práce.

Otázka číslo 4 : Jak podle vaší zkušenosti pokračuje vzdělávání romských žáků na druhém stupni?

P4: Já nemůžu říct podle mé zkušenosti, protože na druhém stupni neučím ani jsem se žádné hodny kolegů nezúčastnila, pokud tam supluju já, snažíme se, aby v rámci mých možností pokračovalo alespoň zábavnou formou, aby tam ty děti jenom neseděly a nedělaly si, co potřebují a já tam jenom nehlídám, ale ze zkušenosti nebo z doslechu nebo i z praxe vím že na druhém stupni, speciálně tady u nás na té škole už se jedná víceméně o udržení kázně a hlídání těch dětí a ta situace s tou kázní vlastně přehluší nebo převáží výuku jako takovou, takže jsou dvě varianty: takže jsou učitelé, kteří si tam odříkají svoje a na kázeň nehledí a mají pocit že to odučili, protože si to tam řekli bez ohledu na to, jestli je někdo slyšel nebo vnímal a pak je druhé skupina se zabývá víc kázní než výukou a ty teda se snaží tu kázeň udržet ale na úkor té výuky.

P4: Co byste doporučila vyučujícím na druhém stupni, kteří přebírají tvoji třídu z prvního stupně?

P4: Aby alespoň od pololetí, té páté třídy se chodili do některých hodin koukat, anebo aby se zúčastňovali mimoškolních aktivit, pokud je to v jejich časových možnostech společně s tou třídou a viděli, jakým způsobem na ně působíme, jakým způsobem s nimi pracujeme, a snažili se alespoň částečně v tom pokračovat.

Otázka číslo 5 : Jaké konkrétní kroky by podle vašeho názoru, by usnadnily, zkvalitnili práci učitelů ve vyloučených lokalitách?

P4: Tak tahle otázka je velmi těžká, já si myslím, že by se muselo začít ze široka a to nejenom na škole, ale i na nějakých organizacích, který mají na tohle vliv, ale kdybych to brala jenom jako školu jako takovou tak si myslím, že ujednání se v kolektivu učitelů, domluvit se na nějakém společném vedení, protože ta naše nejednotnost a takový to pravá ruka neví to, co dělá levá, nám strašně komplikuje práci z mého pohledu. Usnadnilo by nám to, kdybychom všichni dodržovali konzultační hodiny, kdybychom všechny jak tady jsme táhly za jeden provaz tím pádem, bychom vlastně na tu veřejnost a na ty rodiče vyvíjeli nátlak jednotný a ne každý jiný, protože první co ty rodiče udělají a jak to že u jedné paní učitelky to jde a u druhé nejde. To nám strašně komplikuje spolupráci nebo nějaký ty pohovory s rodiči a u těch rodičů, jak jsem říkala v předchozích odpovědích, to začíná, a když si na svojí stranu nezískáme rodiče, tak se nám po tom potažmo hrozně špatně pracuje s dětmi. Takže, když my budeme jednotný v chování k rodičům a jednotný v chování k dětem, tak potom se ta práce hodně usnadní.

V: No dobře, tak vy mluvíte o naší škole, tohle může být, vlastně tady ten problém teda na naší škole, to může být na kterékoliv jiné, že ten učitelský sbor není jednotný. Netáhne za jeden provaz, ale když si vezmete jako obecně vyloučenou lokalitu a teda, když si teda vezmete naše žáky, kteří tuto školu navštěvují, tak co by nám usnadnilo práci? Nebo jaké kroky nebo co by nám pomohlo zkvalitnit práci?

P4 : Co by nám mohlo usnadnit práci, kdyby nám část dávek byla posílána přímo nám na školní pomůcky a školní potřeby, abysme to nemuseli tahat z rodičů, ale aby bylo prostě nějakým způsobem ošéfováno ta spolupráce s těma institucemi, že by si od nás vyžádali, přesně jakou částku potřebujeme a zasílali přímo třeba na účet školy a z toho by se to nakupovalo, že by odpadl ty tahanice a odpadlo by to, že by děti ty pomůcky neměly. Další věc, určitě by pomohlo kvalitnější asistenti, ne všichni asistenti jsou stejně kvalifikovaný a stejně výchovní někdy mám pocit, že se nabírají jenom proto, že se na ně dostanou peníze, takže to si myslím, že by nám taky hodně pomohlo, ale od těch financí se to asi odvíjí a od těch pomůcek že jo.

Otázka číslo 6: Jak funguje proces inkluze na škole ve vyloučené lokalitě nebo na naší škole?

P4 : Já si myslím .....

V. Tak jinak funguje nebo nefunguje?

P4: Myslím si, že víceméně nefunguje, ale snaha o to je, a někde víc někde míň, myslím si, že inkluze ve smyslu vzít dítě, který má ve třídě problémy, který si nějakým způsobem zařizuje a jít ho učit někam jinak není inkluze, z tohoto pohledu si myslím, že to neplní tu funkci, inkluze podle mě má být, že to dítě bude vzděláváno spolu s ostatními dětmi v tom kolektivu jinou formou což je samozřejmě velmi těžký a samozřejmě si to snaží každý ulehčit každý po svém.

V: Proč si myslíš, že je to těžké?

P4: Těžký je to v tom smyslu, na přípravu toho vyučování nebo takhle samozřejmě, jinak to řeknu jednoduše je učit je všechny stejně a prostě z pohledu učitele každý si to snaží ulehčit tím, že teda připraví pro tohle dítě nějaký speciální učení, který samozřejmě bude víceméně s těmi minimálními výstupy zařazeno do toho kolektivu, ale teď jsou problémy, že jo, pokud tam má asistenta tak mu v tom chvíli mluví několik dospělých. V té třídě ruší, to ostatní děti. Takže se hodně uchylují k tomu, že tohle to dítě posílají mimo ten kolektiv a to už to ztrácí smysl ta inkluze. Druhá věc je, že dítě je schopno, dříve či později spolupracovat nebo pracovat na úrovni té třídy s těmi nižšími nároky, ale myslím si, že záleží na každém učiteli, jak si to ošéfuje, že jo. Jestliže, když budeme mluvit o češtině a budeme tam dělat, plácnu, slovní druhy tak jí vím, že tohle dítě budu zapojovat hlavně, když budeme brát podstatná jména a slovesa ostatní děti by měly určovat všechny ostatní a tomuhle dítěti můžu připravit papíry, kde budou jenom podstatný jména a slovesa a ono to může samozřejmě pod dozorem učitel střídavě s asistentem se zaměřit jenom na tyhle dva slovní druhy a dá se to. Pak může být látka, která je daleko složitější na takovouhle přípravu, která se nedá takhle jednoduše zkombinovat tam už po tom ta inkluze je opravdu na hranici toho vyloučení z toho kolektivu než stmelení. A ještě navíc vyloučený lokalitě ne vždycky děti v tom kolektivu. Chápu, že to dítě jedno nebo dvě jsou na tom jinak a můžou být středem posměchu, což je další věc, který čelí ten třídní učitel a musí to nějakým způsobem hodně ošéfovat, aby to dítě nebylo úplně vyčleňovaný, tak aby to upozorňovalo na sebe, což si myslím, že je taky dost velký problém u nás tady.

V: No a co byste nám navrhovala?

P4: To je člověk od člověka každé, jak se k tomu postaví já osobně já s těma dětma... je pravda, že já tam mám jedno dítě, takže ono se to jinak pracuje s jedním dítětem jinak s třeba se čtyřma. Ale já dítě nechávám v kolektivu, neposílám ho nikam, snažím se mu střídavě s asistentem vzít třeba kázat mu menší část textu, když čteme nebo mu řeknu, uděláš jenom půlku cvičení. Já mu spíš ulevím množstvím než, než náročností, ale v té první třídě to tak si je prostě u těch prvňáčků, vůbec ta první třída je v tomhle specifická.

Úplně nedokážu říct nějakou radu, protože je to kolektiv od kolektivu učitel od učitele a dítě od dítě tady se nedá dát globální rada nebo prostě plošná informace tohle dělejte takhle, tohle dělejte takhle si myslím, že je to hodně individuální hodně o přístupu.

V: Myslíte si, že proces inkluze na škole ve vyloučené lokalitě může dospět k nějakým pozitivním výsledkům? Myslíš si, že jde inkludovat dítě v téhle škole nebo úspěšně inkludovat?

P4: Myslím si, že pokud bude kolektiv, kde nebude víc, kde budou třeba dva nebo tři maximálně tak, že a záleží zase o jaké dítě, jde, jestli je to s mentálním postižením nebo s fyzickým to je taky hodně velký rozdíl tak si myslím, že může být úspěšná inkluze, záleží na tom, pokud jestli ten učitel má asistent v jakém je to ročníku, tam je těch podnětů který na to mají vliv z mého pohledu strašně moc, ale myslím si, že když se chce tak by to šlo.

V: Myslíš si, že úspěšně zvládnout tu inkluzi na druhém stupni?

P4: Tam bych tomu nedávala takový pozitivní, jsem sice na prvním, ale můj názor je, že velký vliv na tom má to, že se tam střídají učitelé, protože čím víc učitelé se u takovehlého dítěte střídá tím větší negativní vliv to má, protože to dítě bojuje samo se sebou, a ještě když musí prožívat dennodenní několik změn několik těch přístupů, každý učitel pracuje jinak, každý učitel má jiné nároky, takže si myslím, že to má negativní vliv na jakýkoliv v tom vzdělávacím procesu jiného než výborného žáka.

Otázka č. 7: Jak se představujete své další působení na škole ve vyloučené lokalitě?

P4: Uvidíme...

V: Děkuji za rozhovor.

Rozhovor

Pedagog P5

Otázka č. 1 : Proč učíte ve vyloučené lokalitě?

P5: Když jsem nastupovala tak to ještě vyloučená lokalita, nebyla, bylo to půl na půl. Půl děcka z romské národnosti a půl bíla. Rozhodovala jsem se velkou sídlištní školou a tady kde učím, a rozhodla jsem se nakonec sem, protože to byla malá škola a působila na mě rodinně.

V: Takže to bylo nevědomky do vyloučené lokality.

P5: Ano přesně tak, že jsem si vybrala podle velikosti školy podle tříd, že tam bylo vlastně maximálně A, B a na té druhé kam jsem dělala pohovor tak tam bylo A, B, C, D. A rozhodla jsem se pro tu menší školu, kde je méně dětí. Bez záměru, nevěděla jsem tedy to osazenstvo.

Otázka č. 2 : Čím je specifická práce učitele ve vyloučené lokalitě?

P5: Specifická no tak určitě, to je náročné v tom, během vyučování, že děti nemají absolutně žádné pomůcky, nechodí do školy, takže třeba dva dny tam mám 8 dětí a za další dva dny mi zase přijde jiných dalších 8 dětí, takže nemůžu se hnout v učivu dále.

Takže spolupráce s rodičema je náročná, neomlouvají, skryté záškoláctví, absence pomůcek, špatná hygiena nedostatečná, neustále psaní zpráv na OSPOD, zprávy Policii ČR. Rozhovory s kriminálkou, to už za mnou taky byly.

V: No, to vyčíslování to je, ten zápach, že kolikrát ty děti, tak jsou zaneřáděný, že v tý třídě nemůžeš vydržet, smrad, domácí příprava naprosto nulová, není podpora v rodině v rámci učení nevybavenost, to jsme říkala. To co u tebe prakticky, fakt zajímavý.

Takže neustále učím 4, 5 třídu. A motivace nebo podobně se neosvědčilo nic, protože už puberta nastupuje, jak u kluků, tak u holek, motivace nefunguje slíbená odměna nebo tresty nezájem.

Tam je nejdůležitější pokud má to dítě podporu v rodině, že rodiče chtějí, aby chodil do školy, aby se učil, tak jakžtakž to funguje, ale vlastně v 90 % případech to selhává v rodině, pokud dítě nemá dozor, tak neudělá samo nic od sebe.

Otázka č. 4: Jak podle Vaší zkušenosti pokračuje vzdělávání romských dětí na druhém stupni?

P5: Špatně, není zájem ze strany žáků ani ze strany učitelů. Žáci na druhém stupni mají veliké absence záškoláctví, učitelé nevidí jejich aktivitu, vyučování je monotónní, frontální výuka předem už chodí do hodin otrávení, to tam taky je. Nepoužívají žádné novější metody, jedou podle starých příprav, co mají třeba i 10-15 let. Celkově nezájem, jak ze strany žáků, tak ze strany učitelů.

V: Myslíš si, že třeba nedokážou zaujmout vůbec?

P5: No většina u nás na škole určitě, ale třeba zase Lukáš že jo ten používá interaktivní tabuli, videa, hry s nimi hraje, zas ty děti tam chodí rádi k němu, protože si myslím, že tam je jediný učitel, který opravdu za něco stojí.

Otázka č. 5: Jaké konkrétní kroky by podle vašeho názoru zlepšili nebo zkvalitnili práci učitelů ve vyloučených lokalitách?

P5: Určitě snížení počtů žáků ve třídě, nad 15 bych už nešla, že učím děti v jedné třídě a tam jich mám třicet a nezvládám nic. Asistent by nebyl špatný. Hlavně co by úplně usnadnilo, aby ty žáci chodili do školy, aby nad tím byla nějaká kontrola, opravdu omluvenky vyložené od doktora potvrzené a žádné jednodenní, dvoudenní absence. Pomůcky, oni samy si nekoupí, takže buď to z nějakého fondu vybrat na začátku roku a nechávat je ve škole, protože doma stejně samy ty úkoly nedělají třeba pomůcky na geometrii nechávat, pravítka, kružítko ve škole. Co jako dál?

V: Jak funguje proces inkluze ve škole ve vyloučené lokalitě?

P5: U nás proces inkluze nefunguje, sice je vypracován plán pedagogické podpory nebo individuální vzdělávací plán, kde se zavazuje jak učitel, žák i jeho rodiče že budou pracovat ovšem jediná aktivita je ze strany učitele, který si musí připravit pracovní listy uzpůsobené tomu danému žákovi, snižuje nároky, ovšem žák nedochází, jak se tomu říká pedagogickou intervencí jednou, dvakrát týdně přípravu domácí, doučování takže ze strany žáků a rodičů to naprosto selhává.

Otázka č. 7: Jak si představujete své další působení na škole ve vyloučené lokalitě?

P5: No, chtěla bych odstátnicovat, chtěla bych přijít výhledově, nevím třeba za 3, 4 roky na školu, která nepatří nebo nespadá do vyloučené lokality. Tak, si to představuji. No, jako tam je volnost, naprostá volnost, nikdo se o tebe nestará, ale nemáš tam třeba tu zpětnou vazbu. To mě tam ubíjí, třeba s těmi dětmi, no a hlavně ty rodiče. Ne všechny děti jsou špatný, někdy se to zadaří, že víš, že jsi odvedla dobrou práci, ale celkově si myslím, že za par let bych vyhořela, kdybych tam zůstala výhledově dalších 10 let. Jako třeba 3 nebo 4 roky si tam umím představit, ale pak bych chtěl zkusit práci s normálními dětmi.

V: Takže v současné době tě ta práce absolutně nenaplnuje?

P5: Ne to nemůžu říci, jako já ráno vstanu, těším se tam. Kolikrát někdy jsou třeba děcka na zabítí, ale potom třeba když to vezmu z těch 5 dnů, tak dva dny je strašný, ale tři dny je to zase dobrý. Jako není to tak, že bych šla do práce s nechutí, ale prostě ráno vstanu a jdu.

V: Celý život si těm romským dětem neumíš představit?

P5: Ne, ne celý život ne, teďka mi to nevadí, nepřemýšlím zatím o změně, ale nechtěla bych to dělat dlouhodobě, ještě tady zůstat. Jako, říkám 5 let maximálně ještě jo, ale potom, už jít třeba někam jinam a zkusit práci jinak. Protože, řekla bys, že si vyzkoušíš tenhle projekt něco, ale vlastně veškerou práci odvádíš ty a ty to těm dětem předáš a ty si to maximálně nastříhají, nalepí nebo tak něco. Ale ta jejich aktivita je tam nulová, jako vlastní. Ty všechno organizuješ sama.

V: Kdybys měla možnost se znovu rozhodnout o výběru školy, na které bys chtěla učit, jak by vypadla tvůj výběr.

P5: Šla bych do to znovu, protože si myslím, že je to velká zkušenost. Do té doby když jsem třeba ve zprávách viděla tady ty Cigány, romský žáky, tak jsem si říkala, že to nemůže být tak špatné, ale vyzkoušela jsem si to na vlastní kůži, takže vidím, jak ty rodiny fungují, ta mentalita je tam odlišně postavená, to zázemí té rodiny, je to něco odlišného, než jaký byly původně představy, ale šla bych do toho znovu, protože si myslím, že je to zkušenost, která je k nezaplacení. Protože zase třeba i zase, ale to vím od holek z UJEPu, ty tady s těma romskými žákama dělají, neřešíš takový ty ... . Jo, že tady v tom máš určitou volnost, že s těmi dětmi, že oni jsou jinak zase postavený Jsou teda hodně do rodiny, Třeba já se snažím aby tam nebyla šikana podobně, jak na těch bílých školách, že ty děti jsou jako soudržný, rvou se, řvou, ale mají to jinak postavený, než kdyby nebyly tady v té lokalitě, kde žijou, ale neměnila bych. Určitě ne.

V: Myslíš si, že ty děti měly do toho života něco pozitivního?

P5: Určitě, protože jak jsem říkala před chvílkou, tak tu rodinu na tu si nenechají šáhnout to je u nich základ, celkově třeba jak vykládají, jaké mají ty pohřby, jak mají ty obrovský oslavy, hádají se, řvou mezi sebou cokoliv, ale jakmile se bude někdo navážet do člena jejich rodiny, tak přes to nejede vlak. Třeba spolu byly rozhádaný nebo něco a drží při sobě, takže myslím si, že oni mají tyhle vazby jinak postavené než my. Ale zase na druhou stranu když vidíš některé ty děcka

To je jak ty konflikty, taky jak ta kamarádka učí na škole, třeba ty děcka se tam pošťuchují a jeden zlomí druhému pastelku a druhý den tam nastoupí tatínek s tím, co to má znamenat u nás to neexistuje. U nás je to prostě dobrý, mrsknou učebnicí a přes to nejede vlak a jede se dál. Takže, asi jako tak.

V.: Děkuji za rozhovor.